Црквене студије, Ниш / Church Studies, Nis *15-2018, 709-723*

УДК 271.2-428"12"
340.15(497.11)"12"

Зорица Никитовић
Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци – Република Српска
e-mail: zorica.nikitovic@flf.unibl.org

О ЈЕРЕСОНИМИМА У *ЗАКОНОПРАВИЛУ СВЕТОГ САВЕ* (1219)

Апстракт: *Лексички терминосистем најобимније и једне од најзначајнијих књига српске рукописне и културне традиције* Законоправила Светог Саве *(1219) веома је богат именовањима различитих јеретичких покрета и формација који су у првим вијековима хришћанства потресали правовјерну Цркву. У раду се даје преглед јересонима, назива за јерес који образују лексичко-семантичку групу zqlovyri] унутар семантичког поља вјере у* Законоправилу Светог Саве. *Творбено-семантичка анализа ових лексичких јединица (грчких корелата) врши се према критеријуму мотивне ријечи. Осим преовлађавајуће мотивације личним именом јересоначелника, мањи број назива настао је кондензовањем лексичких, синтагматских и синтаксичких јединица. Циљ истраживања је да се, идући у сусрет осамстогодишњици самосталности Српске православне Цркве, оформи регистар јересонима садржаних у* Законоправилу Светог Саве *и утврди који типови језичких конструкција леже у њиховој творбеној структури.*

Кључне ријечи: Законоправило Светог Саве*, српскословенски језик, лексичко-семантичка група zqlovyri], јересоним, творбено-семантичка анализа.*

1. Иако је од настанка најзначајније и највеће књиге Светог Саве, монументалног правног кодекса који је Српској Цркви омогућио самосталност, прошло скоро пуних осам вијекова, knigQ siE glagolEmQE grq;qskQimq EzQkomq nomokanonq i skazaEmQE na[Qmq EzQkomq zakonoupravilo[1] тек на прелазу два миленијума постале су доступне широј научној јавности.[2] Овим зборником, у који је уграђено богато насљеђе

1 До сада код Срба устаљени назив *Крмчија* настао је у руској средини – *Кормчаја књига*. Будући да је у богословљу Црква изједначена са бродом (рус. корабль) који плови ка спасењу, а бродом се управља кормилом, тако и *Законоправило*, канонски и грађанскоправно управља Црквом и државом. Други, такође симболичан семантички слој, јесте глагол *хранити* рус. кормить, па је „тај израз појачавао важност Законоправила, јер је значило да је оно храна за душу и управљање за тијело [...] Тако је Законоправило на путу од Жиче, преко Бугарске и Русије, вративши се након шест вијекова у Србију постало Светосавска Крмчија. Мада није било никаквог разлога да се Законоправило Светог Саве назива Светосавска Крмчија, такав назив остао је све до пред крај 20. вијека" (О Законоправилу, поговор 2013, XX).

2 Од једанаест српских преписа Савиног *Законоправила* колико их је сачувано, до сада су објављена само два – *Иловички* и *Сарајевски*. *Иловички препис 1262. година*/ приредио и прилоге написао Миодраг М. Петровић, Горњи Милановац: Дечје новине, 1991, док је носилац великог издавачког подухвата објављивања и фототипије и превода *Сарајевског преписа* Издавачка кућа Митрополије дабробосанске, а приређивачи обију књига – *Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека* – фототипија (2013), *Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека* (2015) – превод, Станка Стјепановић и јеромонах Серафим (Глигић), а потписници превода: Слободан Продић, Братство манастира Добрунска Ријека и Станка Стјепановић.

грчко-римског права, правно је уређена Српска Црква и држава, захваљујући чему Србија, већ на почетку XIII стољећа, добија кодекс чврстог правног поретка и постаје правна држава. По ријечима Д. Богдановића, Свети Сава је на тај начин више но било чим другим учинио Србију земљом европске и хришћанске цивилизације[3]. Осим тога, „почев од 1219. године па све до XIX столећа а делом и у XX столећу, ова је књига служила као главни правни извор, као corpus iuris utriusque за сво источно словенство, за све православне и словенске цркве, а делом и за државе са православним словенским становништвом – за Србију, за Бугарску и за Русију, те делимично и за Румунску цркву“[4]. По ријечима приређивача *Сарајевског преписа*, пут *Законоправила Светог Саве* и управљање православне Цркве по њему, било је трајније од времена и просторног распростирања државе на којој је била Српска Црква. „Кад је угашена у отоманском царству српска држава, *Законоправило Светог Саве* је настављало да буде свјетлост на путу манастирима и црквама, не само на територији гдје се некад распростирала српска држава, већ свим православним Црквама, и у Валахији, Олтенији, Молдавији гдје су и дан данас сачувани преписи Законоправила Светог Саве који датирају из 16. вијека, као што је то Милешевски препис који се чува у Букурешту.“[5]

Литература, посвећена различитим аспектима проучавања *Законоправила Светог Саве*, веома је опширна и излишно ју је овом приликом наводити[6]. Литературом је нарочито богата историја питања ауторства српског номоканона. То питање се данас сматра ријешеним, будући да није пронађен ниједан грчки кодекс типа светосавског номоканона, нити у византијским правним изворима има трага спајању Аристинових и Зонариних тумачења у јединствен зборник, поготову такав зборник у коме би се поред Аристина и Зонаре нашли и „градски“ тј. грађански закони. „Нема, дакле, не само словенског предлошка него ни грчког прототипа српској Крмчији.“[7] За ово истраживање коришћен је недавно објављени *Сарајевски препис Законоправила Светог Саве* (2013), с напоменом да за лексичка истраживања није од важности о ком препису је ријеч, будући да је лексички ниво свих преписа углавном исти.[8]

2. *Законоправило* није само културни, књижевни, друштвени, правни, црквени документ од велике важности него истовремено и „велики језички догађај.“[9] Овим радом[10] ће бити приказани јересоними, називи који образују лексичко-семантичку

3 Богдановић 1979, 97–98.

4 Троицки 1952, 1−2. Бугарска црква је 1226. године преузела *Законоправило Светог Саве* и управљала се њиме, а 1262. године бугарски кнез Светислав послао је Законоправило руском митрополиту Кирилу III да се по њему управља. Том приликом, нагласио је да се по тој књизи треба управљати свако царство. На Владимирском сабору 1274. године, *Законоправило Светог Саве* било је усвојено као званични канонски зборник Руске Цркве, тј. „после Владимирског сабора Савина К је или у своме првобитном облику (рјазанска редакција) или са заменом скраћеног текста канона пуним (софијска редакција) постала једини званични извор канонског права у Русији“ (Новаковић Искра 1898, 311−312, цит. према: Ђоровић 2010, 189; Соловјев 1932, 38; Mošin 1952, 59).

5 О Законоправилу 2013, XX.

6 Преглед литературе досадашњих двовјековних проучавања *Законоправила* дајемо у: Никитовић 2018а.

7 Богдановић 1979, 94.

8 Увидом у рашчитани *Иловички препис* (Петровић, Штављанин-Ђорђевић 2005), чији критички апарат садржи лексичке (у незнатној мјери), морфолошке и синтаксичке разлике *Рашког*, *Моравског* и *Сарајевског преписа*, утврђено је да су примјери које смо ексцерпирали из *Сарајевског преписа* идентични с другим преписима светосавског *Законоправила*.

9 Родић 1985, 83. О лексичким слојевима *Законоправила* в. и Reinhart 1985, 67−78.

10 Један од задатака овог истраживања јесте да ову, за српску традицију веома важну, а скоро у потпуности занемарену књигу, која је током претходних вијекова била скрајнута на маригине

групу[11] zqlovyri] (јереси), у *Законоправилу Светог Саве*. „Јерес није само једно, сходно епохи, одступање од црквене заједнице, већ пре свега једно искривљено, деформисано или сасвим погрешно поимање православног учења.“[12] Лексеме којима је именована вјера у првим вијековима хришћанства образовале су систем значењских односа међусобно прожет семантичким сродностима и семантичким супротностима. Терминолошке јединице којима је означена вјера стога свједоче о живом и изразито динамичном животу правовјерне Цркве који се одразио на теолошки терминосистем, чије је стварање такође представљало динамичан процес, који се, кад су у питању назвања за вјеру, у првим вијековима хришћанства образовао у двије семантички сучељене лексичко-семантичке групе: pravovyri] и zqlovyri]. Док прву групу чини свега неколико синонимних појмова: prava]/pravovyrna] vyra, pravovyriE, blagovyriE, blago;qstiE, pravoslavna] vyra, дотле је за именовање јереси и њених припадника у писаним текстовима првих вијекова хришћанства и кроз читаву средњовјековну епоху функционисало знатно више појмова: zqlovyriE, zlomoudrQi, zlomQslqni, zlo;qstivQi, zlovyrno, ne;qstivii, nevyrnQi, bezbo/nQi[13], и др.[14] Важно је истаћи да лексика старословенских споменика показује да су сви деривати с коријеном zql- развили више значења од којих је примарно 'безбожје, неверје или јерес која дух невјерујућег човјека вуче ка злу' (zxlo;qstqnx, zqlovyriE, zxlovyrqstvo, итд.).[15] Према Светим Оцима *зловјерје*, *кривовјерје*, *јерес* јесу противправославни, противевхаристијски и противцрквени збор људи, а никада Црква Божија у Христу Исусу.[16] Колокације уз именицу Eresq су сљедеће: lqstivyi Eresi (5,2/25) лажљивој јереси; zloraslqna] Eresq (26,1/15) злоникла јерес; nrqzqkQE Eresi (8,2/17–18) мрске јереси; bezbo/qnQE Eeresi (343a,2/10) безбожне јереси; ne;qstiva] i b(o)gnenavistna] Eres (344a,1/29) бешчасна и богомрска јерес, итд.

Структура лексичко-семантичке групе zqlovyri] или Eresi је сложена и поред синонимских одликују је хипонимске лексичке релације. Циљ овог истраживања јесте да прикаже хипониме и њихову творбено-семантичку структуру односно да читаоце упозна са јересима које садржи *Законоправило Светог Саве*[17]. Централни лексички однос у лексичко-семантичкој групи zqlovyri] јесте хипонимија. Хипонимија представља

издавачке пажње и лингвистичких истраживања, врати у фокус филолошког интересовања србистике, тим прије што се приближавамо важном јубилеју − 800 година самосталности Српске православне цркве, истовремено осам вијекова Савиног *Законоправила*.

11 Лексичко-семантичке групе ријечи продукт су историјског развитка језика. Семантичко поље вјере има специфичну семантику, и може се сагледати, узимајући у обзир историјску димензију у оквиру које као комплементарни антоними коегзистирају двије лексичко-семантичке групе ријечи – лексичко-семантичка група pravovyri] и лексичко-семантичка група zqlovyri] тј. јереси. Лексичко-семантичка група обједињује само ријечи исте врсте, док је семантичко поље образовано од више врста ријечи са истом семантичком компонентом. О терминолошкој неуједначености и употреби појмова тематска група, семантичко поље и лексичко-семантичка група в: Буйленко 2012, 89–92; Филин 221–234.

12 Сајловић 2017, 218.

13 Јересоними спадају у терминолошку лексику. За лексеме које нису терминолошке Р. И. Горјушина (2002) употребљава термин «обозначение религиозных начал». А. К. Моросо-Флорес користи термине «общие понятия, связанные с верой в бога, понятия связанные с христианским вероисповеданием» (2012).

14 Никитовић 2018б.

15 Вендина 2002.

16 Еп. Атанасије 2015, 291.

17 О дугом историјском развојном путу семантике, са сасвим опречним значењима, термина јерес в. Сајловић 2017, 111.

један од фундаменталних лексичких односа у језику и заснива се на вези између надређених (суперординираних) лексема и подређених (субординираних) лексема[18]. Суперординирани појмови који се називају хипероними јесу сви ови напријед помињани синоними zqlovyriE, zlomoudrQi, zlomQslqni, zlo;qstivQi, zlovyrno, итд. док хипонима, појмова подређених хиперонима, назива појединачних јереси, према садржају *Законоправила*, има 176. С тим што хипонимијске хијерархије које у лексичком систему могу бити веома разгранате, овдје су специфичне, будући да се ради о терминолошком систему, о јересонимима.

3. Досадашња истраживања старословенске, тиме и српскословенске, лексике показала су да се у лексичком систему старословенског језика налазе неколика лексичка слоја: 1) прасловенски лексички слој; 2) позајмљенице; 3) књишке творбе (неологизми); 4) калкови.[19] У грађи која је предмет нашег истраживања најмање има прасловенских образовања зато што својим постањем јересоними представљају грчке корелате.[20] Као што је познато, *Законоправило* је настало преводом грчког изворника, с напоменом да Савин номоканон није прост препис или превод, него „нарочита, самостална и смишљена компилација најбољих грчких црквенозаконских књига тога доба,[21] вјешта синтеза најмање четири врсте текстова (пуних канона, скраћених канона, Аристинових тумачења, Зонариних тумачења).[22] Због тога су позајмљенице, књишке творбе (неологизми) и калкови као лексички слојеви старословенског језика очекивани унутар лексичко-семантичке групе zqlovyri]. Међу позајмљеницама разликујемо: грецизме, позајмљенице из грчког, који су везани углавном за хришћанску и црквену терминологију која у дијалекатској основи старословенског језика није постојала, и семитизми (старојеврејски и арамејски), углавном лична имена и специфични сакрални називи који продиру преко грчког текста, па се уз њих у словенском тексту по правилу даје превод.[23]

Анализа грађе вршена је са језичког аспекта, тако да феномен вишеименовања, двоименост, троименост па и шестоименост[24] појединих јеретичких групација, није критеријум за класификовање назива. Бројне јеретичке формације имају по неколико имена[25], зависно од садржаја zqlovyri] и карактера zlomoudrqnihq Eresi na;elnika, што,

---

18 В. Драгићевић 2007, 290.

19 Калкирање као специфична процедура творбе ријечи, иако веома заступљено у лексичком систему старословенског језика, није слијепо преношење лексема из грчког језика на старословенски. Као еквивалент једне грчке ријечи јавља се више словенских сложених ријечи (Вялкина 1966, 54−188; 1964, 94−117; Цейтлин 1977, 18−193; 1986, 287−288). Сам процес калкирања јесте сложен процес у коме се унутар различитих лексема могу наћи различити елементи калкирања (Ефимова 2006, 14).

20 Грчки корелат је „она ријеч или синтагма грчког текста којој непосредно одговара ријеч (или синтагма) старословенског споменика у одређеном контексту датог књижевног споменика“ (Цейтлин 1977, 17).

21 Поповић 1938, 291.

22 Петровић 2002, 31.

23 Грковић-Мејџор 2001, 29. Међутим, иако је настао у ослонцу на грчки језик, црквенословенски језик има своју унутрашњу динамику развоја и лексички се реализује по својим унутрашњим творбено-семантичким потенцијалима.

24 „Маркионити, и масалијани, и евтихијевци, и од Духа просвјећени, и они који ликују, и ламбетијани, и аделфијани, и евстатијеви, тако названи, будући да та јерес има много имена, назваше се маркионити по Маркиону Трапезунтском из времена Јустинијана и Јустина Млађег“ П316.

25 o melhisedeki]nyhq 358,2/1 *мелхеседекијани*. Пошто је њихова јерес састављена од три јереси, називају их по њиховим именима: Пошто имају за старјешину овога Теодота, *теодотијани* се

поред осталог, илуструје колико је одређена особина или личност, у коначници сама ознака била доминантна и мотивационо супериорна у потискивању осталих назива. С овим у вези је и више истовремених денотација једног десигната, и преведеницом и грецизмом гдје се, као што је уобичајено кад су у питању називи који су из других језика ушли у грчки, у самоме тексту даје превод, на примјер:[26] taskodroungi (Називају се таскодрузи на галатском језику, будући да таскос значи клин, а друнгос је ноздрва. Њима је обичај да када говоре своје молитве, стављају прст десне руке у ноздрву, па по томе имају такво име на галатском, које гласи клиноподобачи П308).

Такође, није без значаја питање номинатора, из чије перспективе се заправо врши именовање, са тачке гледишта pravovyrnQihq или zlovyrniihq, или zlovyrniihq између себе. Напримјер, beslovesnii (бесловесни од нас названи јер одбацују Јованово јеванђеље и његово Откривење, пошто не прихватају вјечно постојећег Бога Ријеч Који је дошао од Оца П292), и др.

Сва ова питања и могуће методолошке перспективе овом приликом остављамо по страни, а нарочито однос грчког корелата и словенског назива, будући да још увијек није израђен грчко-словенски рјечник[27] *Законоправила* (па нам самим тим грчки корелати за цјелину корпуса нису доступни). По страни остављамо и формални аспект саодноса грчке и словенске лексеме, овом приликом само указујући на богате творбено-семантичке потенцијале деривације које су два језика кроз преводилачку дјелатност словенских преводилаца, од словенских Првоучитеља, преко Светог Саве до позносредњовјековних преводилаца, развила.[28]

4. Већ у вријеме Климента Александријског (140/150−222/231) до тада постојеће јереси[29] бивају систематично изложене и богословски разобличене. У свом спису *Стромате* VII Климент Александријски, полазећи од етимологије назива, даје класификацију јереси.

„Неке јереси су добиле називе по својим оснивачима, као што су: валентијанци, маркионити, василидијани... Друга јерес прозвана је по месту свог порекла као например пeратики (по имену града Пера, из којег је дошао његов оснивач). Други су названи по земљи из које су људи донели јерес (као што су Фригијци); други су названи по

називају; пошто сматрају да Мелхиседек има неку божанствену превелику силу *мелхеседијанима* се називају, пошто не желе дотаћи никога ко није њима једновјеран, нити да њих ко дотакне, *недодирљиви* се називају П323−324.

26 Саставни део кодекса, поред основног текста, чине глосе на маргинама рукописа. Највећим бројем глоса уводе се краћа или дужа објашњења мање познатих појмова разнородног садржаја (страни народи, градови, поједини јереси, мјерне јединице локалитети, степени сродства, и др.). Тумачење страних назива, као и додатно описивање појмова, јасно сведочи о жељи писара да се прописи *Законоправила* прате и усвајају са што мање тешкоћа, али такође и о потреби да се у потпуности и прецизно примењују, на примјер: глоса 333а masali]ne ou;iteli bogomilomq rek[e babunomq.

27 Рјечник је, према првобитној концепцији критичког издања *Законоправила*, чији је руководилац био водећи канониста 20. стољећа Сергије Троицки, био предвиђен као други том тог још увијек нереализованог пројекта в. Троицки 1951.

28 Шест је типова односа међу грчким корелатима и старословенским преведеницама: 1. грчка композита се преводила старословенском несложеном лексемом; 2. грчка сложеница преводи се старословенском синтагмом; 3. грчка несложена лексема преводи се старословенском синтагмом; 4. грчка несложена ријеч преводи се старословенском; сложеном; 5. грчка синтагма преводи се старословенском сложеницом; 6. грчка сложеница преводи се старословенском сложеницом (Цејтлин 1977, 278−283; Грковић-Мејџор 2001, 31).

29 О појму и врстама јереси в. преп. Јустин 2003; Поповић 2004; 2007; Брија 1997, 101−103; Еп. Атанасије 2015; 1984.

њиховом својеврсном начину живота као што су енкратити или суздржљивци. Неки се називају по имену учења којег се придржавају: такви су докети...неки себе називају према својим заблудама и поштовању објеката који припадају паганским култовима: такви су каинити и офити. Други коначно дугују своје име разузданом животу и дрскости, као што су на пример, ученици Симонови, који су постали познати касније ентихитами.“[30]

Класификација јересонима у овом раду врши се према критеријуму творбене основе, према томе која језичка конструкција лежи у творбеној структури јересонима − лексема, синтагма или реченица. У најбројнијој групи назива налази се антропоним, лично име вође јеретичког покрета, па „отуда и на питање: шта чини јеретика? чини се да је најбољи одговор дат у старој крилатици 'воља чини јеретика', тј. избор његове личне истине коју намеће као критеријум истине читавој заједници Цркве; његово лично „Ja“ (uber ich) испред целе Цркве.“[31] Оваква суштина егзистенције *зломислећих* резултирала је тиме да најбројнији творбени модел јересонима чине они који у својој творбеној структури имају лично име.

4.1. elinstvo (*Елин* по коме је названа *Елада*)[32], i}dyistvo (*Јуда*), platonici (*Платон*), piTagorii (*Питагора*), irodi]ni (*Ирод*), simoni]ne (*Симон*), menanqdriane (*Менандар*), satornili]ne (*Сатурнило*), vasili]ne (*Василид*), nikolaite (*Никола*), karpokrati]ne (*Карпократ*), kirinTi]ni/mirinTi]ni (*Киринт*) (*Миринт*), Valenti]ne (*Валентин*), markosyi (*Марко*), kolovarsei (*Коловарс*), kai]ne (*Каин*), siTiane (*Сит*), kerdoniane (*Кердон*), markiwniste (*Маркион*), liki]niste (*Лукијан*), apeli]ne (*Апел*), seviri]ne (*Севир*), tati]ne (*Татијан*), Teodosii]ne (*Теодосије*),]kovite (*Јаков*), donati]ne (*Донат*), adaml]ne (Адам), melhisedeki]ne (*Мелхиседек*), vardisi]ne (*Вардисијан*), noitiane (*Ноит*), origenite (*Ориген*), iErakite *(Јерак)*, markeli]ni (*Маркел*), lambeti]ne (*Ламбетије*), pavli]niste (*Павле*), fotini]ne (*Фотин*), saveli]ne (*Савелија*), markeli]ane *(Маркел)*, simoni]ne (*Симеон*), slou/ba izmailitqska rek[e vyra saracinqska / agaryne / izmailite / saracini[33] (*Исмаил*, *Агара*, *Сара*), итд, итд.

Међутим, мотивација антропонимом није дистинктивна у ситуацијама „јачег ривалитета“ истакнутих припадника и предводника одређене јереси, тако да је у овој лексичко-семантичкој групи присутно неколико истих кохипонима, због чега се уводи детерминација замјеницом или бројем у функцији замјенице. Сљедећи јересоними можда понајбоље илуструју 'жељу за првенством'.[34]

---

30 Климент Александријски VII, 17, цит. према: Сајловић 2017, 138.

31 „Јеретици одбијају да свој лични избор парцијалне истине подведу саборној истини Цркве. Њихов „лични“, „индивидуални“ карактер вере је испред саборног јединства Цркве што се види по њиховим називима: василидијани, николаити, карпократијани, лукијанисти, апелијани, севиријани, татијани, и др...За разлику од богочовечанске Истине и Живота Цркве, свака јерес стреми да универзалну (саборну) Истину Цркве распарча на начин постојања палог човјека; да саборно јединство богочовечанске црквене заједнице сведе на ниво интелектуалног живота палога човека“ Сајловић 2017, 142−143.

32 Или по маслини ἐλαία.

33 Објашњење настанка назива данашње исламске вјероисповјести инкорпорирано је у самом тексту *Законоправила*. „И до данас људе тресе и обмањује служење исмаилићанско тј. вјера сараценска. Онај који је претеча Антихристов изаћи ће од Исмаила, који се од Агаре роди Аврааму, тако се измаилћани и агарјанима називају. Сарацени себе називају као „од Саре празна“, будући да рече Агара анђелу „Сара ме празну отпусти“ П300.

34 „И кад тај Арије није био постављен за епископа, започе да чини многа зла против Цркве“ П294. „Исаијани се због постављења Исаије одвојише од других безглавих“ П315, „Расудљиви

seviri]ne; drouzii severi]ne i/e i kondovavdi]ne; ini seviri]ne Tewdosi]ne i pavli]nite;

ini seviri]ne i/e soutq i Tewdosi]ne i ang(e)l(o)vci i dami]nite; drouzii seviri]ne siry;q Tewd(o)si]ne i patri]ne; inii seviri]ne i/e soutq Tewd(o)si]ne i kononovci;

inii seviri]ne i/e soutq i Tewd(o)si]ne i troudol}bnii; inii seviri]ne i/e soutq i Tewd(o)si]ne inii niwvite, итд.

4.2. Мањи број назива у својој структури има топоним: skVTsqtvo (*Скитија*), pepouzini (*град Пепуза* (*који је*) *између Галатије, Кападокије и Фригије*), ang(e)l(o)vci (Ангелио, мјесто у Александрији), kondovavdi]ne (Кондовавд, мјесто у Константинграду), итд.

4.3. Творбено-семантички занимљивија и сложенија од претходне јесте група јересонима у чијој се творбеној структури не налази неки оним (антропоним, топоним, ојконим), већ одређена квалификација, учење које одређену групацију изводи из окриља правовјерја. Ријечи из ове творбено-семантичке групе настале су синтаксичко-семантичком компресијом, језичким механизмом којим се лексикализује одређена синтаксичка форма и шири језички контекст.[35] У наведеним примјерима нема потребе за реконструисањем синтаксичке основе назива методом трансформационог теста или семантичке парафразе, како је уобичајно у лексикографским истраживањима, из једноставног разлога што сам превод најубједљивије илуструје лексички супстрат, који зато преносимо у цјелости.

slqnqcouwbra{ateli (*они који сматрају да биљке, које се окрећу ка сунцу и крећу се за сунчевим зракама, имају неку божанствену силу која их подстиче на то кретање* П299);

mrqtqvo(dou)]nii (*они који сматрају да је човјекова душа подобна животињској и говоре да она пропада заједно са тијелом* П299);

nepoklana}{ei kolynou (*они који не преклањају кољена јесу они који у било које вријеме својих молитава не желе да преклањају кољена него се свагда стојећи моле* 200);

hristorazqdry[iteli (*они који говоре да је Господ наш Исус Христос послије васкрсења из мртвих оставио своје тијело са душом на земљи и само с Божанством узашао на небо* П299);

obiQ;aEmqprytikateli (*они који се у обичном, тј. дјелатном животу спотичу, те неке заповијести које су похвалне они клевећу, док нешто што је порочно поштују као добро* 299);

lq/eskazateli (*они који неке главе Божанског писма Старог и Новог Завјета лажно износе, те их према своме мишљењу установљавају* П299);

Edinovol(q)nici (*они исповиједаше двије природе у Христу и једну ипостас али уче о једној вољи и једном дејству. Тиме оповргавају двије природе и јако личе на учење Аполинарија* П300);

bezglavnQi (*названи су безглави јер немају епископа* П315);

markiwnite / hlybosl}stele (*и хљебочувари произилазе из јереси овог Маркиона. Име су промијенили због додатих учења. Замијесивши тијесто с млијеком то у тајности дају својим сљедбеницима* П308);

vodyprydqstateli (*они умјесто вина воду Богу приносе па се због тога називају водопредстатељи* П308);

одступише од Свете, Божије, Саборне, Апостолске Цркве и раздијелише се на дванаест секти чија су имена: (...)“ П318, итд.

35 В. Никитовић 2014, 177–196; Гинзбург 2010.

povsedni kr{a}{ei (*они који се свакодневно крштавају*);

na;elnii (*узносе се над многим начелницима, тврдећи да све што јесте јесте од њих* П290);

ang(e)lqscii (*хвалили се да имају анђелски чин* П292);

apo(sto)lqsci pokornici (*одричући се свијета, прихватају покоравање. Слични су уздржницима мада мудрују друкчије* П292);

soupqrnici mariini (*говоре да је Приснодјева Марија по рођењу Спаситеља са Јосифом живјела као супруга* П294);

sebeprytika}{ei (*они који себе ометају* П300); итд.

За поједине називе из ове групе карактеристична је обрнута перспектива, тј. одликује их семантички феномен да је њихово значење у потпуности супротно денотативном значењу. Да не знамо да сљедећи примјери припадају лексичко-семантичкој групи *зловјерја*, њихова творбено-семантичка структура, и семеме као компоненте лексичког значења, сврстали би их у категорију деривата сакралног значења и правовјерне конотације: bogovydqci, rabi, Ezikomoudrqci, vqzdrq/nici, ;etQrenadesetnici. Иако семантику ријечи сакралног дискурса одређује и условљава свеукупни језички контекст, не само ужи реченични контекст или жанровска припадност, већ управо контекст епохе,[36] у случају назива из семантичког поља вјере потребна су ванјезичка знања, јер велики дио пренесених, имплицираних информација у суштини остаје неизречен, није лексикализован.[37] Значења наведених онима превазилазе њихово дословно значење, тј. значење које лексема носи унутар семантичког поља сакралног (bogovydqcq > *онај који види Бога*) и оно је условљено контекстуалним информацијама и закључцима, подвргнуто прагматичкој обради. У процесу номинације и лексикализације као и касније рецепције пресудан је, дакле, свеукупни језички контекст односно друштвени контекст и историја правовјерне Цркве, а не само књижевног жанра коме одређена лексичко-семантичка група припада.

bogovydqci / houlqnici (*богозналци јесу они који се зову и хулитељи који у неким ријечима и дјелима владике нашег Бога покушавају да пронађу њему приписана лица* П299); ;etQrenadesetnici (*у исти дан године прослављају Пасху без обзира у који дан буде четрнаести дан мјесеца* П291); kolouri]ne (*који у одређене дане године приносе мале хљебове Марији у част и због тог су прозвани колиријани* П294); prositeli / rabi (*молитељи који се још називају слуге јесу уздржници и монаси* П298); Ezikomoudrqci (*уводе рођења, судбину, част, науку о звијездама, бајање с птицама, знамења, предсказања и врачања* П299).

5. *Регистар јересонима у* Законоправилу Светог Саве[38]

adaml]ne 331,2/18 *адамљани*

---

36 Никитовић 2014, 205.

37 Што је у ствари прагматички ниво анализе, јер прагматика проучава да ли је изречено више или мање од онога што ријечи говоре (в. Yule 1996, 3), у нашем случају шта се лексикализовало из језичког миљеа црквене реалности дате епохе.

38 Пошто су поглавља о јереси у *Законоправилу Светог Саве* настала из пера више црквених Отаца различитих периода историје правовјерне Цркве, тако се и имена појединих јереси и раскола у овом правном кодексу понављају и приказују са више аспеката због чега долази до понављања одређених јересонима. У појединим случајевима ортографске или неке друге дистинкције, или пак лексичке сличности, нисмо укидали (чак ни очигледне ортографске грешке), чувајући вјеродостојност оригинала, оставили смо све облике, не идући за теолошким, већ за језичким критеријумом. Теолозима препуштамо дескрипцију јереси и раскола према овом, српском, изворнику средњовјековног права.

aEriane 333,1/7 *аеријани*

aEtiane / nepodobnii / Evnomi]ne 333,2/2,5–7 *аетијани, неподобни (аномеји), евномијани*

ang(e)lqscii 331a,2/22 *анђелици*

apeli]ne 330a,2/1 *апелијани*

apo(sto)lqsci / pokornici 331a,2/25 *апостолици*

apoliiari]ne 350,2/21 *аполинаријевци*

ariane / rasykateli 332a,1/4 –5 /ari]ne 350,1/18–19 *аријанци / расјекатељи*

avdiane 332a,1/15 *авдијани*

beslovesnii 331,2/13 *бесловесни*

bezglavnQih Eresq / bezglavnQi / bogostrasqtqnQhq Eresq 350a,2/17–18; 354a,1/20 *јерес безглавих / безглави / богострадалних јерес*

bogovydqci / houlqnici 337,2/13 *богозналци / хулитељи*

vardisi]ne 331a,1/24 *вардисијани*

varsanoufite / mou;qnici 336a,2/19; 351a,1/6 *варсануфити / мученици*

varvarstvo 326a,1/23 *варварство*

vasi(li)dyne 345a,1/16–17 *василидијевци*

vasilidi]ne 329,1/2 *василијани*

vqzdrq/nici 331,1/6 *уздржљивци (енкратити)*

vryti{qnici / Wro;nici mira / vqzdrq/nici / vodyprydqstateli 345,2/31–345a,1/2 *врећоносци / одрицатељи од свијета / уздржљивци / водопредстатељи.*

ualenti]ne 329a,1/24 / ualentini]ne 345a,1/16 *валентинијани*

ualisii 331a,2/6 *валисијци*

gai]nite /e soutq iouli]nite inii / nesqz(d)anii 351,1/56 *трећи гајанити који су јулијанити / нестворени*

gai]nite i/e soutq iouli]nite 351,1/24 *гајанити који су јулијанити*

gorTini 328,1/5 *гортини* dimirite / apolinarii 333a,1/10 *димирити / аполинаријевци*

diwskori]ne 351,1/14 *диоскоријевци*

donati]ne 337a,1/12 *донатијани*

dosTini 328,1/12 *достини*

douhoborci 332a,2/31 *духоборци*

drouga] Eresq melhisedeki]nq / melhisedeki]ne / aTiggani neprikosnovenni 349a,1/2–5; 349,2/13–15 *друга јерес мелхиседекијани / атинђани (недодирљиви)*

drouzii gai]nite i/e soutq iouli]nite 351,1/30 *други гајанити који су јулијанити*

drouzii iouli]nite gai]nite 354a,2/12 *други јулијанити који су гајанити*

drouzii severi]ne i/e i kondovavdi]ne 355,1/4–5 *други севиријани кондовавдијани*

drouzii seviri]ne siry;q Tewd(o)si]ne i patri]ne 355a,1/26–28 *други севријани односно теодосијани и петријани*

Edinovol(q)nici 338,1/2 *једновољници (монотелити)*

Egip(q)tqscii / raskolnici / EdinoEsqstqvqnii 336,2/13 *египћани / расколници / јединоприродни (монофизити)*

elinstvo 326a,2/10 *јелинство*

epikourii 327a,2/10 *епикурејци*

esini 328,1/9 *есини*

eviwnyi 329a,1/4 *евионити*

evnomi]ne / aEti]ne / vq]zbinahq /ivou{iE i vq propastehq 346a,2/1–2 *евномијани који су аетијани / они што у јазбинама и јамама живе*

evtVhi]ne 354a,1/10; 336,1/30 *евтихијани*

Ezikomoudrqci 337,2/25 *јазикомудраци*

farisei / Wlou;eni 328,2/2 *фарисеји* (*одвојени*)

fotini]ne 332a,1/15; 347,1/11 *фотинијани*

franqci i wpro;i latini 248,2/23 *франци и остали латини*

i/e po srqgii i petry 351a,2/3–4 *они који су од Сергија и Петра*

i}dyistvo 327,2/13 *јудејство*

iErakite 332,2/17 *јеракити*

iErqmyi 345a,1/17 *јермеји*

iEvousei 328,1/7 *јевусеји*

zlovyrqnQE ikonoborqce 9,2/15 ikono/egq;nQi / ikonoborci / kleveta}{ii hr(is)ti]ni / hr(is)ti]nomq

wklevetateli 341a,2/5–8 *зловјерни иконоборци / спаљивачи икона / иконоборци, клеветници хришћана*

imiarii / polouariane 332a,2/18 *имиарији / полуаријани*

ini seviri]ne Tewdosi]ne i pavli]nite 355,2/10–12 *други севиријани, тј. теодосијани и павлијани*

ini seviri]ne i/e soutq i Tewdosi]ne i ang(e)l(o)vci i dami]nite 355,2/22–24 *други севиријани тј. теодосијани и анђеловци и дамјанити*

ini trobozi 351,1/8 *други тробошци*

inii seviri]ne i/e soutq i Tewd(o)si]ne i troudol}bnii 356a,1/27–29 *други севиријани, тј. теодосијани и трудољубиви*

inii seviri]ne i/e soutq i Tewd(o)si]ne inii niwvite 357,1/30–31 *други севиријани тј. теодосијани и ниовити*

inii seviri]ne i/e soutq Tewd(o)si]ne i kononovci 355a,2/17–19 *други севиријани тј. теодосијани који су и кононовци*

iouli]nite / gai]nite 354a,2/8 *јулијанити / гајанити*

irakliwnite 330,1/11 *ираклионити*

irodi]ni 328a,1/24 *иродијани*

isai]ne 351a,1/13 *исацјани*

kai]ne 330,1/26 *кајани*

karpokrati]ne 329,2/5 *карпократијани*

katafrigaste /mondanite / iskodrougite 331,1/10–11 *катафригисти – монданити, искодругити*

kerdoniane 330,2/23 *кердонијани*

kirinTi]ne / Evinyi 347a,2/25–27 *киринћани / евинеји*

kirinTi]ni / mirinTi]ni 329,2/26 *киринћани / миринћани*

kni/nici 328,1/26 *књижевници*

kolouri]ne 333a,2/1 *колиријани*

kolovarsei 330,1/5 *коловарсеји*

lambeti]ne 337,2/10 *ламбетијани*

liki]niste 330a,1/25 *лукијанисти*

lq/eskazateli 337a,1/27–28 *лажеказивачи*

makedoni]ne / douhoborci 350,2/23 *македонијевци / духоборци*

manihei / akonite 332,2/5; 346,2/11 *манихеји / аконити*

markeli]ne 332a,2/1; 347,2/11 *маркелијани*

markiwniste 330a,1/3 *маркионити*

markiwnite i/ masali]ne /i Evtihi]ne /i wtq douha prosvy{aEmii /i likovnici /i lambeti]ne /i adelfi]ne i / EvitaTi]ne 351a,2/11–17 mnogoimenita markiwnitqska] Eresq 352,1/1–2 *маркионити, и масалијани, и евтихијевци, и од Духа просвјећени, и они који ликују, и ламбетијани, и аделфијани, евстатијеви / многоимена маркионитска јерес*

markiwnite / hlybosl}stele 345,1/15–16 *маркионити или хљебочувари*

markosyi 329a,2/26 *маркосеји*

masili]ne / bogomili / babouni 197,1/28–30 / babounqskQE Eresi 351a *масалијани који се сада називају богумили – бабуни*

masili]ne / molbnici / masali]nqska] Eresq / dhomq prosvy{eni / pohvalnici / martiri]ne / satili]ne 333a,2/5–6 *масалијани / молебници (евхити) / духом просвећени /похвалници, мартиријани / сатилијани*

meleti]ne raskolqnici / nestori]ne Evtihi]ne i sihq wbq{nikq diwskorq i]kovq nevatrqskQi 332,2/30; 350,1/25,28–30 *расколници мелетијевци / несторијевци / евтихијевци, и њихов заједничар Диоскор и Јаков Неватријски*

melhisedeki]ne 331a,1/19 *мелхиседекијани*

menanqdriane 328a,2/18 *менандријани*

mondanite / pepouzi]ne 345a,1/26–27 *монданити / пепузијани*

mrqtqvo(dou)[nii 337,2/5 *мртводушни*

na;elnii 330,2/14 *начелни* (*архонти*)

nasariEi / nepokorivQi 328a,1/15 *назареји* (*непокорни*)

navati]ne / savati]ane 349a,1/31–2/1 *новатијани / саватијани*

nazoryi 329a,1/2 *назореји*

nepoklana}{ei kolynou 337,2/9 *они који не преклањају кољена*

nerazoumnici / Temisti]ne 336a,1/11–12 *неразумници / темистијани*

nerazoumnici /nevy/(d)e 350a,2/24 *неразумници / незналице*

nestori]ne 336,1/21 *несторијевци*

netlyno;a]teli / gai]nite 336,1/21,26 *нетљеночајатељи* (*афтартодокети*) *гајанити*

nikolaite / nikolaitqska Eresq 329,1/17; 345a,1/30 *николаити*

niwvite / razli;nii 351,1/3 *ниовити / различити*

noitiane 331a,2/1 *ноитијани*

o apelii 348a,1/6 *О Апелију*

o pelagii i kelestiny 349,1/16–17 *О Пелагију и Келестину*

o Teodoty ousmare 348a,1/17 *О Теодоту Кожару*

obiQ;aEmqprytikateli 337a,1/20–21 *преступници обичаја*

origenite 332,1/4 *оригенисти*

origenite inii / adamanti 332,1/9 *оригенисти други / адаманти*

osini/bestoudni 328a,1/910 *осини или дрски*

pavli]niste / pavliki]ne 332,1/24; 347,1/5 *павлијанисти*

pavlo]nite 350a,2/27 *павлијанити*

pepouzini / ;rqni 331,1/15–16 *пепузини / црни*

petri]ne 351a,1/27 *петријани*

piTagorii / pryhodnici 327,2/29 *питагорејци / прелазници*

platonici 327a,1/14 *платонисти*

povsedni kr{a}{ei 328a,1/5 *они који се свакодневно кршћавају*

prositeli / rabi 337,1/2 337,1/14–15 *молитељи / слуге*
ptolemei 329,2/14 *птоломејевци*
rasoudnQi 353,1/23 *расудљиви*
razoumnici /voini ;istii /foviwnite /zakqhei /sokratite /vorvoriti / kovadi]ni / 329,1/25–2/4 *разумници (гностици) / чисти војници / фовионити /закхеји / ковадијани*
razoumoborci 337,1/14/15 *разумоборци (гносимахијевци)*
sadoukei 328,2/28 *садукеји или праведни*
samaranstvo 327a,2/17 *самарјанство*
samqpsyi /Elqkesyi 331,2/30 *сампсеји / елксеји*
satornili]ne 328a,2/24 *сатурнилијанци*
saveli]ne 332a,1/1; 347,1/29 *савелијани*
sebeprytika}{ei 338,1/13 *они који себе ометају*
sekoundi]ni 329,2/7 *секундијевци*
seviri]ne 330a,2/11 *севиријани*
seviri]ne / nerazoumnici 354a,2/28 *севиријани / неразумници*
simoni]ne 328a,2/4; 347,2/17–18 *симонијани*
siTiane 330,2/5 *ситијани*
skVTsqtvo 326a,1/31 *скитство*
slou/ba izmailitqska / vyra sracinqska / agaryne / izmailite / saracini 338,2/17–19 *служење исмаилићанско / вјера сараценска /измаилћани / агарјани /сарацени*
slqnqcouwbra{ateli 337,1/26 *они који се сунцу обраћају*
soupqrnici mariini 333a,1/28–29 *противници Маријини (антидикомаријанити)*
stoiki 327a,1/27 *стоици*
taskodroungi 344a,2/22 *тасконд рунзи* (гал. *клиноподобачи*)
tati]ne 330a,2/22 *татијани*
Teodosi]ne 350a,2/19–20 *теодосијани*
Teodosii]ni i]kovite 336a,1/6–7 *теодосијани и јаковити*
TewdoTi]ni 331,1/9 *теодотијани*
Trib(o)zi 351,1/18 *тробошци*
w Elkesaityhq 348a,2/21 *о јелкесаитима*
w Eviwnyihq / ni{i 347a,2/2 *евионити / сиромашни*
w karprokratq 348,2/2 *о Карпократу*
w marcy skvrqnqymq i zlomoudrqnymq Eresina;elnicy 348,2/21 *О Марку, скверном и зломудром началнику јереси*
w menandry 347a,1/16 *О Менандру*
w nepotysq 349,1/7 *О Непоту*
w satorniny 348,1/29 *О Сатурнину*
wfite / zmi}slove{ei 330,1/21 *офити / змијославећи*
;etQrinadesetnici 331,2/6; 349a,1/12–13 *четрнаестодневници*
;istii 331a,2/18 *чисти* (*катари*)
;lovykowbrazni 351a,1/3–4 *човјекообразни*
hlybobl}steli 331,1/17 *хљебочувари* (*артоторити*)
hristorazqdry[iteli 337,2/20–21 *христораздрјешитељи*

Извори

Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека (2013), фототипија, Приређивачи: проф. др Станка Стјепановић и јеромонах Серафим (Глигић). „ДАБАР“ Издавачка кућа Митрополије дабробосанске.

П: *Сарајевски препис Законоправила Светог Саве из XIV вијека* (2015) − превод, Слободан Продић, Братство манастира Добрунска Ријека и Станка Стјепановић. „ДАБАР“ Издавачка кућа Митрополије дабробосанске.

Законоправило или номоканон Светог Саве. Иловички препис 1262. година, фототипија. Приредио и прилоге написао Миодраг М. Петровић, Горњи Милановац: Дечје новине, 1991.

Законоправило Светога Саве 1. Приредили и превели: Миодраг М. Петровић и Љубица Штављанин-Ђорђевић. Београд: Историјски институт, 2005.

Литература

Брија, Јован (1977): *Речник православне теологије*. Београд: Хиландарски фонд Богословског факултета СПЦ.

Буйленко, И.В. (2012): Лексико-семантические объединения слов. Электроный научно-образовательный журнал ВГСПУ „Грани познания“ №5(19) Декабрь 89–92, www.grani.vspu.ru

Вендина, И. (2002): *Средневековый человек в зеркале старославянского языка*. Москва: Индрик.

Вялкина, Л. В. (1964): *Сложные слова в древнерусском языке в отношении к языку греческого оригинала* (*на материале Ефремовской кормчей*). Исследовани по историческо лексикологии древнерусского языка. Москва, 94−117.

Вялкина, Л. В. (1966): *Греческие параллели сложны х слов в древнерусском языке XI-XIV вв*. Лексикология и словообразование древнерусского языка. Москва: Издательство „Наука“, 54−188.

Гинзбург Е. Л. (2010): *Словообразование и синтаксис*. Москва: Книжный дом „Либроком“.

Горюшина Р.И. (2002): *Лексика христианства в русском языке (системные отношения прямых конфессиональных и производных светских значений слов)*. канд. фил. наук. Волгоград.

Грковић-Мејџор, Јасмина (2001): *Питања из старословенске синтаксе и лексике*. Лингвистичке свеске 1. Нови Сад: Филозофски факултет.

ЕП 2002: Енциклопедија православља I–III. Београд: Савремена администрација.

Драгићевић, Рајна (2007): *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Еп. Атанасије, (Јевтић) (1984): *Патрологија*, друга свеска, *Источни Оци и писци 4. и 5. века од Никеје до Халкидона* 32−451, Православни богословски факултет, Београд.

Еп. Атанасије, (Јевтић) (2015): *Патрологија 1, Црквени Оци и писци прва три века историје Цркве*, Епископије: Захумско-Херцеговачка, Западно-Америчка и Православни Богословски факултет Београдског универзитета, Београд-Требиње-Лос Анђелес.

Казакова, Г.А. (2016): *Сакральная лексика в системе языка*. Москва изд.кду, 22−23.

Мајендорф, Јован (2008): *Увод у светоотачко богословље* (*Извод с предавања)*. Патристичка библиотека. Врњачка бања: Пролог.

Моросо-Флорес, А. К. (2012): *К вопросу о семантической классификации религиозной лексики французского языка*. Молодой ученый, № 12.

Мошин 1953: V. Mošin, Dr Sergije Troicki, Kako treba izdati Svetosavsku krmčiju (Nomokanon sa tumačenjima). Srpska akademija nauka, Spomenik CII, Odeljenje drustvenih nauka, Nova serija 4, Beograd 1952, 144 str. I 10 tablica sa 20 reprodukcija, Slovo, časopis Staroslavenskog instituta, prikaz, No 2, rujan 1953, 57–67.

Никитовић, Зорица (2014): *Сложенице у оригиналним српскословенским дјелима сакралног карактера*, Бања Лука: Филолошки факултет.

Никитовић, Зорица (2018а): Рецепција Законоправила Светог Саве (1219), Зборник са Научног скупа *Наука и стварност*, Филозофски факултет Универзитета Источно Сарајево (у штампи).

Никитовић, Зорица (2018б): Семантичко поље вјере, pravovyri] (*православља*) и zqlovyri] (*јереси)*, у *Законоправилу Светога Саве* (1219), Зборник са Научне конференције *Српско писано насљеђе и историја средњовјековне Босне и Хума* одржане 19-20. јуна 2017. године у Андрићевом институту у Андрићграду у Вишеграду (у штампи).

О Законоправилу (2013). О Законоправилу Светог Саве. Поговор фототипског издања Сарајевског преписа Законоправила из XIV вијека, Станка Стјепановић и јеромонах Серафим (Глигић), XIX–XXIII.

Петровић, Миодраг М. (2002): „Свети Сава као састављач и преводилац Законоправила – српског номоканона“ *Историјски часопис*; књ. XLIX , 27–45.

Поповић, Радомир В. (2007): *Васељенски сабори, одабрана документа*. Богословско-историјске студије, књига 4. Београд: Академија српске православне Цркве за уметности и конзервацију.

Поповић, Радомир (2004): *Појмовник црквене историје*, Београд: Bookbridge.

Преп. Јустин (2003): Преподобни отац Јустин. *Догматика православне цркве I*. Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига, књ.17. Београд: Задужбина „Свети Јован Златоуст“ аве Јустина Ћелијског и манастир Ћелије код Ваљева.

РГЦ (2003): *Речник на грчко-црковнословенски лексички паралели*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков.“

Родић, Никола (1985): Крмчија као извор нове лексике. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 14/1, 79−85.

Сајловић, Мирко (2017): *Свети Епифаније Кипарски као јересиолог*. Фоча: Православни богословски факултет Светог Василија Острошког.

Соловјев, В. Александар (1932): Светосавски номоканон и његови нови преписи, *Братство* XXVI, 21–43.

Троицки, Сергије В. (1952): *Како треба издати Светосавску Крмчију (Номоканон са тумачењима)*. Споменик CII, Нова серија 4, Београд: Српска академија наука, Одељење друштвених наука.

Ћоровић, Владимир (2010): Предговор (Уз списе Св. Саве) у: Свети Сава, приредио Т. Јовановић. *Десет векова српске књижевности*, књ. 1, Нови Сад: Издавачки центар Матице српске, 153–193.

Филин, Ф. П. (2008): О лексико-семантических группах слов // *Очерки по теории языкознания.* Избранные труды. М.: Бослен,. С. 221–234.

Цейтлин, Р. М. (1977): *Лексика старославянского языка*. Москва: Издательство „Наука“.

Reinhart 1985: Johannes Reinhart. Leksički slojevi u svetosavskoj Krmčiji. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 14/1, 67−78.

George Yule, *Pragmatics*, Oxford: Oxford University Press, 1996, 3−16.

Zorica Nikitović

ON NAMES OF HERESIES IN THE NOMOCANON OF ST. SAVA (1219)

The lexical system of terms used in the most comprehensive and one of the most important books of the Serbian manuscript and cultural tradition, *The Nomocanon of St. Sava* (1219), is highly affluent in terms which denote different heretical movements and formations, which had been racking the orthodox Church in the first centuries of Christianity. The paper offers a survey of the hereinafter referred to as *heresynyms*, the names for heresies which, in *The Nomocanon of St. Sava*, form the lexico-semantical group of zqlovyri] within the semantic field of faith. The derivational and semantical analysis of these lexical units (Greek correlates) has been done according to the motif word criterion. Besides the prevailing generification by the use of the heretics' proper names, the smaller number of terms was formed by nominalisation of lexical, phrasal and syntactical units. Approaching the eight hundredth anniversary of the autocephaly of the Serb Orthodox Church, the research has been aimed at the design of the register of the names of heresies used in *The Nomocanon of the St. Sava* as well as on establishment of the types of linguistic structures which are the bases of their derivational structures.